

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

BÙI THỊ THANH HUYỀN

TRUYỆN NGẮN BÙI THỊ NHƯ LAN

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 01 21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Trần Thị Việt Trung

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn “Truyện ngắn Bùi Thị Như Lan” là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, hoàn toàn không sao chép của bất cứ ai. Các kết quả của đề tài là trung thực và chưa được công bố ở các công trình khác

Nội dung của luận văn có sử dụng tài liệu, thông tin được đăng tải trên các tác phẩm, tạp chí, các trang web theo danh mục tài liệu tham khảo của luận văn.

Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2017

Tác giả luận văn

Bùi Thị Thanh Huyền

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Trần Thị Việt Trung – công tác tại Đại học Thái Nguyên về sự hướng dẫn tận tình, đầy đủ, chu đáo và đầy tinh thần trách nhiệm của cô trong toàn bộ quá trình em thực hiện và hoàn thành luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn sự tạo điều kiện giúp đỡ của Ban Chủ nhiệm khoa Ngữ Văn và các thầy cô giáo Phòng Đào tạo - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã giúp đỡ em thực hiện Đề tài luận văn này.

Em cũng xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên và nhiệt tình giúp đỡ em trong suốt thời gian học tập và hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2017

Tác giả luận văn

Bùi Thị Thanh Huyền

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Cấu trúc của đề tài	8
NỘI DUNG	9
Chương 1: VÀI NÉT VỀ VĂN XUÔI DÂN TỘC THIỂU SỐ VÀ NHÀ VĂN NỮ DÂN TỘC TÀY - BÙI THỊ NHƯ LAN	9
1.1. Vài nét khái quát về văn xuôi dân tộc thiểu số thời kì hiện đại	9
1.2. Nhà văn nữ quân đội dân tộc Tày - Bùi Thị Như Lan.....	22
1.2.1. Vài nét về nhà văn Bùi Thị Như Lan	22
1.2.2. Bùi Thị Như Lan - nữ nhà văn quân đội miền núi	25
TIỂU KẾT	29
Chương 2: THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRONG TRUYỆN NGẮN BÙI THỊ NHƯ LAN	31
2.1. Hình tượng người phụ nữ dân tộc thiểu số trong truyện ngắn Bùi Thị Như Lan.....	31
2.1.1. Người phụ nữ miền núi với vẻ đẹp khỏe mạnh, tự nhiên, rục rờ, đậm chất dân tộc và miền núi.	32
2.1.2. Người phụ nữ DTTS trước khó khăn, thách thức của cuộc sống thời kỳ hiện đại và hội nhập.....	41

2.2. Hình tượng người lính miền núi - nét riêng trong sáng tác của Bùi Thị Như Lan.....	47
2.2.1.Những người lính miền núi trong quân ngũ.....	48
2.2.2. Người lính miền núi trong cuộc sống đời thường	52
TIÊU KẾT	56
Chương 3: MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM VỀ NGHỆ THUẬT.....	58
3.1. Nghệ thuật xây dựng nhân vật.....	58
3.1.1.Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật qua yếu tố ngoại hình.....	58
3.1.2. Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật qua hành động.....	63
3.1.3. Nghệ thuật khắc họa tính cách nhân vật thông qua ngôn ngữ nhân vật..	67
3.2. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện	75
3.2.1. Cốt truyện theo thời gian tuyến tính.....	76
3.2.2. Cốt truyện theo thời gian gấp khúc, đảo lộn	80
3.2.3. Cốt truyện vừa mang tính hiện thực vừa mang tính huyền ảo	88
3.3. Một số đặc điểm về ngôn ngữ nghệ thuật.....	91
3.3.1. Ngôn ngữ dung dị, đời thường mang đậm chất dân tộc, miền núi.....	92
3.3.2. Ngôn ngữ giàu hình ảnh, giàu chất so sánh, liên tưởng mang màu sắc miền núi.....	97
TIÊU KẾT	99
KẾT LUẬN.....	101
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	105

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Văn học các dân tộc thiểu số (DTTS) là một bộ phận cấu thành quan trọng của nền văn học Việt Nam. Văn học các DTTS cũng có một vị trí đặc biệt trong lịch sử văn học Việt Nam hiện đại - bởi nó là tiếng nói văn học của 53 dân tộc anh em bên cạnh tiếng nói văn học của dân tộc Kinh. Hơn nửa thế kỉ qua, mảng văn học này cũng đã có những đóng góp đáng kể đối với nền văn học nước nhà với những thành tựu nổi bật, thể hiện ở sự đông đảo của đội ngũ sáng tác, sự phong phú của các tác phẩm văn học và sự đặc sắc về nội dung phản ánh và nghệ thuật thể hiện.

Tuy nhiên, việc nghiên cứu bộ phận văn học này cho đến nay vẫn chưa có sự tương xứng với vị trí và tầm vóc của nó. Rất nhiều nhà văn, nhà thơ cùng các tác phẩm văn chương của họ vẫn chưa được nhiều người biết đến. Vì vậy, việc nghiên cứu về bộ phận văn học này là rất cần thiết, nhất là nghiên cứu tác phẩm, tác giả cụ thể. Nếu nghiên cứu thành công bộ phận văn học này sẽ góp phần giới thiệu cho đông đảo độc giả của cả nước có thêm sự hiểu biết, sự trân trọng đối với bộ phận văn học này.

Trong văn học DTTS Việt Nam hiện đại, ngoài thể loại thơ được đánh giá có nhiều thành tựu nhất bởi hàng loạt các tên tuổi như: Nông Quốc Chấn, Bàn Tài Đoàn, Y Phương, Mã A Lềnh, Lò Ngân Sủi, Pờ Sảo Mìn, Nông Thị Ngọc Hòa, Bùi Tuyết Mai, Inrasara... thì văn xuôi - đặc biệt là ở thể loại truyện ngắn và tiểu thuyết cũng đã có một quá trình phát triển khá mạnh mẽ, đạt được những thành tựu đáng ghi nhận, đáng được tự hào, với các tên tuổi như: Nông Minh Châu, Vi Hồng, Triều Ân, Vi Thị Kim Bình, La Quán Miên, Hà Thị Cẩm Anh, Cao Duy Sơn, Kha Thị Thường, Sa Phong Ba, Y Phương, Kim Nhất, Hữu Tiến, Linh Nga Niek Đam, Đoàn Thị Ngọc Minh, Bùi Thị Như Lan... Trong đó nổi lên 2 cây bút đã được nhận nhiều giải thưởng cao là: Nhà văn Vi Hồng - Giải

thưởng Nhà nước về Văn học Nghệ thuật và nhà văn Cao Duy Sơn - Giải thưởng Asean về Văn học .

Trong đội ngũ các nhà văn, nhà thơ DTTS này đã có nhiều người được bạn đọc và các nhà nghiên cứu, phê bình biết đến, giới thiệu, nghiên cứu... Tuy nhiên, trong đó cũng còn có nhiều tác giả, tác phẩm chưa được chú ý nghiên cứu để khẳng định những đóng góp của họ đối với sự phát triển, sự phong phú và sự đặc sắc của văn học *dân tộc thiểu số*. Tác giả Bùi Thị Như Lan là một trường hợp nhà văn như thế.

Trong các cây bút nữ DTTS - nhà văn Bùi Thị Như Lan là một trong những nhà văn nữ thuộc thế hệ sau, còn khá trẻ và sung sức (sinh năm 1967), và là cây bút nữ hiếm hoi trong quân đội (thuộc Quân khu I - Quân khu miền núi phía Bắc). Do đó, ngoài những đặc điểm chung có thể thấy ở các nhà văn nữ DTTS khác thì các sáng tác của nhà văn quân đội Bùi Thị Như Lan còn có những nét đặc trưng riêng, thể hiện rõ được phong cách nghệ thuật riêng của chị. Và đồng thời, đó cũng là những đóng góp riêng, có ý nghĩa của nhà văn dân tộc Tày này đối với văn xuôi nữ DTTS nói riêng và văn xuôi các DTTS nói chung.

Bùi Thị Như Lan là một trong những cây bút viết Truyện ngắn xuất sắc của tỉnh Thái Nguyên. Tác phẩm của chị cũng đã được đưa vào giới thiệu trong phần Văn học địa phương của tỉnh Thái Nguyên. Chị cũng là một trong những nữ nhà văn đầu tiên của tỉnh được kết nạp vào Hội Nhà văn Việt Nam. Chị có sở trường viết truyện ngắn và chị đã có khá nhiều Tập truyện ngắn đạt Giải thưởng quốc gia và khu vực.

Bùi Thị Như Lan là cây bút nữ DTTS có sức viết khỏe, chị đã xuất bản 8 tập truyện ngắn và 1 tập bút kí. Tác phẩm của chị đậm màu sắc dân tộc và miền núi (ở đây là dân tộc Tày), lại có “chất lính” khá rõ rệt. Do đó, tác phẩm của chị có một nét rất riêng bên cạnh những nét chung của các cây bút DTTS khác. Vì vậy, có một số độc giả đã biết tới tác phẩm của chị, đã yêu mến và bước đầu có người giới thiệu, nghiên cứu về sáng tác của chị. Tuy nhiên cho tới nay vẫn

chưa có một công trình nghiên cứu nào nghiên cứu một cách hệ thống, toàn diện về sự nghiệp sáng tác của chị; cũng như chưa chỉ ra được những nét đặc sắc cùng những đóng góp nhiều mặt của chị đối với văn học DTTS nói chung, văn xuôi DTTS nói riêng.

Chính vì những lý do trên, chúng tôi đã lựa chọn việc nghiên cứu về tác giả Bùi Thị Như Lan làm đề tài Luận văn Thạc sĩ của mình, bởi nếu giải quyết tốt đề tài này, chúng tôi sẽ đạt được một số mục đích sau:

- Đem đến bạn đọc một sự hiểu biết sâu sắc và toàn diện hơn và có sự đánh giá chính xác hơn về những đóng góp đáng trân trọng của nhà văn nữ dân tộc Tày - Bùi Thị Như Lan đối với văn học DTTS tỉnh Thái Nguyên nói riêng, văn học DTTS Việt Nam hiện đại nói chung .

- Nếu đề tài này thành công sẽ là một tài liệu tham khảo có ích, phục vụ cho việc học tập và nghiên cứu những tác giả, tác phẩm văn học địa phương tỉnh Thái Nguyên cho đội ngũ giáo viên và học sinh tỉnh Thái Nguyên nói riêng cũng như của cả khu vực miền núi phía Bắc Việt Nam.

2. Lịch sử vấn đề

Bùi Thị Như Lan là một tác giả nữ có một sự nghiệp văn chương khá nổi trội trong các cây bút nữ DTTS Việt Nam thời kì hiện đại. Cho tới nay, chị đã có 9 tập truyện , trong đó có 8 tập truyện ngắn và 1 tập bút kí (*Tiếng chim kỷ giàng, Hoa mía, Mùa hoa mắc mật, Bồng bênh sương núi, Lời sli vắt ngang núi, Cạn nước đôi, Mùa hoa Bjooc phạ, Tiếng kèn Pílè và Những con đường sau lặng im tiếng súng.*). Trong đó có một số Truyện ngắn và Tập truyện ngắn được nhận Giải thưởng của Hội Nhà văn Việt Nam và Hội Văn học Nghệ thuật các DTTS Việt Nam, của Tạp chí Văn nghệ quân đội, của Tổng cục Chính trị và của tỉnh Thái Nguyên...

Tuy nhiên việc nghiên cứu về nhà văn Bùi Thị Như Lan cùng các tác phẩm của chị hiện vẫn còn ở mức độ khiêm tốn. Chúng tôi sẽ phác họa cụ thể về tình hình nghiên cứu, phê bình, tác giả, tác phẩm Bùi Thị Như Lan như sau:

2.1. Tác giả Bùi Thị Như Lan được nhắc tới trong các công trình nghiên cứu về Văn học DTTS Việt Nam hiện đại nói chung, hoặc về văn xuôi DTTS nói riêng. Cái tên Bùi Thị Như Lan đã được các tác giả nhắc đến như là một đại diện tiêu biểu của các cây bút có nhiều đóng góp cho văn xuôi DTTS cuối những năm 90, đầu những năm thế kỉ XXI. Có thể kể tên một số công trình, những bài nghiên cứu đó như: *“40 năm văn hóa nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam”* (của Phong Lê), *“Văn học và miền núi”* (của Lâm Tiến - Hoàng Văn An), *“Văn học các dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại”* (của Lâm Tiến), *“Văn học dân tộc thiểu số Việt Nam thời kì hiện đại - một số đặc điểm”* (của Trần Thị Việt Trung - Cao Thị Hảo), *“Hiện đại mà dân tộc”* (của Ma Trường Nguyên), *“Bản sắc văn hóa dân tộc trong văn xuôi của các nhà văn dân tộc thiểu số Việt Nam”* (của Đào Thủy Nguyên, Dương Thu Hằng)...

2.2. Đã có một số bài viết đăng trên báo chí, giới thiệu, nhận xét, đánh giá về tác phẩm, tác giả Bùi Thị Như Lan của một số nhà phê bình, hoặc của các đồng nghiệp của chị.. Ví dụ như nhà nghiên cứu phê bình: Bùi Việt Thắng với bài viết: *“Những màu sắc của núi rừng”*, (Đọc Tiếng kèn pí lè - truyện ngắn Bùi Thị Như Lan) - được đăng trên Báo Quân đội Nhân dân cuối tuần, 2015 - viết về Tập truyện ngắn **Tiếng kèn Pí lè**: *“Tiếng kèn pí lè là tập truyện ngắn thứ tám của Bùi Thị Như Lan trong vòng mười hai năm (2003-2015). Như thế cũng đủ để thấy nữ nhà văn trung thành với thể loại “nhỏ”. Cũng có thể nói chính thể loại chọn nhà văn. Nữ sỹ quan (trung tá) - nhà báo (công tác tại Báo Quân khu I) - nhà văn này người dân tộc Tày. Đọc truyện ngắn của Bùi Thị Như Lan, riêng tôi, có được cái cảm xúc đặc biệt về những sắc màu, âm thanh, đường nét, mùi vị của không gian rừng núi. Hay nói cách khác là một “ngoại cảnh” đặc sắc thường ít thấy xuất hiện trong văn chương/văn xuôi đương đại. Mười truyện trong tập Tiếng kèn pí lè tôi hình dung như mười ngón tay của của hai bàn tay một người đan quện bền chặt trong bất kì hành động nào....”*[42]; **Hồ Thủy Giang** có bài viết về *“Không gian nghệ thuật trong truyện ngắn Hoa*

Mía của Bùi Thị Như Lan” đăng trên Báo Văn nghệ Thái Nguyên: “*Hoa mía*” là một câu chuyện buồn, phảng phất phong vị dân gian. Chất dân gian đã tạo cho truyện một không khí như nửa thức, nửa mơ; nửa hiện đại, nửa hoang sơ; nửa hiện thực, nửa huyền ảo. Đây cũng là một nét mạnh của “*Hoa mía*”. Tuy nhiên, ở bài viết này tôi lại muốn khơi sâu hơn vào phân tích việc sử dụng không gian truyện đầy hiệu quả của tác giả...”[9] ; **Nông Thị Ngọc Hòa** với bài viết “*Tiếng kèn pí lè của người gái bản*” đăng trên Báo Văn nghệ Thái Nguyên: “*Vẫn những mạch nguồn dào dạt từ những tập trước - Tiếng kèn Pí lè phản ánh cuộc sống mưu sinh vất vả của người miền núi, nhưng cũng đầy sự lãng mạn, nặng tình yêu thương, bao dung, nhân ái và cao thượng.*

Mở đầu tập truyện là **Lá bùa đỏ** - Lá bùa định mệnh biến gã trai bản hồn nhiên như cây cỏ trải những thặng trầm, lĩnh án tù bởi sự thiếu hiểu biết về pháp luật. Sự trở về sau khi thụ án của Linh đã khép lại một trang buồn để mở tiếp những trang vui.

Ngọt ngào những câu dân ca, đấng đót bao số phận: **Lời Sli trôi trong trăng** như một trò đùa số phận khiến cặp sơn nữ song sinh đẹp như hoa như mộng, giống nhau như hai giọt nước gặp nhiều oan trái. Sự nhầm lẫn tai hại đã khiến Sang (cô chị) được gả cho chàng trai bản khác. Đêm tân hôn ngọt ngào tận hiến, qua phút giây nồng nàn, người chồng mê mên bàn tay vợ thấy không có ngón tay thừa - đặc điểm duy nhất để nhận biết sự khác nhau với Sao (cô em), người đã cùng anh trao gửi yêu thương qua bao mùa trăng hò hẹn. Cay đắng của Sang là duy nhất sau một lần làm vợ mà với chồng cứ như người xa lạ. Cay đắng những đêm **Sli** để Sao nuôi con một mình...”[13]

Đó là những lời nhận xét, đánh giá rất đúng, rất trúng và khá tinh tế của các nhà phê bình, các bạn văn của Như Lan về văn chương của chị. Tuy nhiên, trong những bài viết này các tác giả trên chưa đi sâu nghiên cứu một cách hệ thống, đầy đủ các tác phẩm của nhà văn quân đội Bùi Thị Như Lan. Hầu như đó mới chỉ là những đánh giá, nhận xét về một tác phẩm, hoặc một khía cạnh